

Een spectaculaire muntvondst

Een vroege denier van Maastricht, Den Bosch of ...

Het moet ergens op een mistige ochtend geweest zijn, de laatste week van november 2013, dat Theun Oostenburg niets vermoedend zijn schop in de malse Maastrichtse grond stak. Wat hij toen precies uit de kluit aarde haalde, wist hij niet en dat er zoveel speurwerk aan te pas zou komen nog veel minder. Een paar dagen later belandden er twee wazige foto's in mijn mailbox met de vraag of ik wist wat het muntje zou kunnen zijn. De zoektocht begon.

Mijn oog valt al snel op een denier van Hendrik I, hertog van Brabant (1190-1235) in 1851 beschreven door Van der Chijs, al moet ik de voorzijde zowat 180° draaien en is de beschrijving van het sleetse stuk, hem aangereikt door Charles Piot, zeer summier.¹ Eigenaardig genoeg is er in meer recente publicaties over Brabantse munten zoals De Witte en Ghysens, geen sprake meer van dit munttype. Alleen Post haalt het nogmaals aan en wijst het zonder veel argumenten en vermoedelijk op basis van een foute lezing toe aan Godfried III (1143-1190).² Mijn informatiebronnen drogen dan ook snel op en ik contacteer enkele andere numismaten.³ Het resultaat van die informatieronde zaait echter meer verwarring dan dat ze klaarheid brengt.

Beschrijving

De denier heeft een massa van 0,79 gram en een diameter van 15,8 mm. De stempelstand is nagenoeg 135°. Het muntplaatje is vrijwel rond, de patina donker gevamd en de staat van bewaring is uitzonderlijk. Het zilveragehalte lijkt van goede kwaliteit te zijn. De voorzijde is zuiver en scherp geslagen. De keerzijde is zwakker. Bovenaan, ter hoogte van het dak van het gebouw, lijkt er een lichte dubbelslag te zijn.

De voorzijde toont de buste naar rechts van de hertog in maliënkolder en met punthelm; voor de borst herkent men de top van zijn schild en voor zijn rechterschouder een zwaard. Voor de buste zijn de resten van een vaandel of wimpel zichtbaar. Boven de neusbeschermmer van de helm staat duidelijk een punt in het veld. Achter de buste bevindt zich de legende waarvan alleen nog *dvx* kan onderscheiden worden. Het geheel is omsloten door een parelcirkel.

De keerzijde toont een smal en hoog torengedouw met links, nauwelijks zichtbaar, en rechts een struik of een boom. Het gebouw telt verschillende verdiepingen. De basis wordt kennelijk gevormd door een dubbele lijn waarop een onregelmatige zeshoek met een ruitpatroon staat. Deze basis wordt

HENDRIK DE
BACKER

(2x ware grootte)

getopt door een kubusvormige verdieping met twee boogvensters. Er boven opnieuw een onregelmatige zeshoek met een ruitpatroon, ditmaal getopt door een kubusvormige verdieping met één boogvenster. Helemaal bovenaan bevindt zich een spits dak met ribben dat getopt is door een parel of bol. De schaduw van het dak wordt veroorzaakt door een gedeeltelijke dubbelslag. Het geheel is omsloten door een parelcirkel.

Muntheer en atelier

Op het schild voor de borst en het zwaard na toont de voorzijde het bijna perfecte spiegelbeeld van denier type 17 van De Witte.⁴ De twee ontbrekende attributen vinden we echter terug op zijn type 18. Een gebouw dat gelijk op datgene dat op de keerzijde afgebeeld is, ben ik echter op geen enkele andere munt tegen gekomen.

Volgens Perreau en Piot wijzen de bomen op Maastricht als muntplaats.⁵ Indien we hiermee instemmen dan kan dit stuk enkel tijdens de regering van Hendrik I geslagen zijn en moet het dateren van na september 1202, toen Maastricht, op uitzondering na van het gebied toebehorend aan het Sint-Servaaskapittel, mogelijk beleend werd aan Hendrik I door Otto IV (1198/1208-1211/1218) of ten laatste van na 1204 toen Filips II van Zwaben (1198-1208) de belening bevestigde.⁶ Als we ons daarenboven laten inspireren door de typologie van Ghysens dan dateert het stuk van voor 1210, de uiterste datum is in elk geval 1235, het overlijden van Hendrik I. De vindplaats en vooral de gelijkenis met de denier De Witte 17 en het schild en zwaard op De Witte 18 pleiten mijns inziens sterk voor een toewijzing Maastricht.

Indien we de struiken of bomen echter niet weerhouden als een verwijzing naar Maastricht, en daar zijn goede redenen voor, dan komt Godfried III als mogelijke muntheer in aanmerking. De denieren De Witte 13-15, die aan hem

toegewezen worden, lijken immers sterk op het stuk dat hier besproken wordt. In dat geval schuift Den Bosch naar voren als muntplaats en kan het stuk in verband gebracht worden met de verlening van stadsrechten aan Den Bosch door Godfried III in 1184. De afbeelding op de keerzijde moet in dat geval geïnterpreteerd worden als 'sprekend', namelijk de donjon of burcht als symbool van de hertogelijke macht omgeven door een bos. Heraldisch gezien klopt dat plaatje alvast beter dan een toewijzing aan Maastricht. 's-Hertogenbosch voert trouwens ook vandaag nog steeds een boom in haar wapen.

Een toewijzing aan Herstal is weinig waarschijnlijk, omdat de keerzijdes van de munten van Herstal een asymmetrische voorstelling tonen van een toren met slechts aan één zijde een floraal motief. Zowel toren als plant lijken daarenboven van een heel ander type te zijn dan deze afgebeeld op de hier besproken munt.

Een duidelijk antwoord is er niet. Als alle argumenten op een rij gezet worden, dan zouden we de denier willen toekennen aan hertog Hendrik I met als muntplaats Maastricht, ergens in het begin van de belening circa 1204, omdat het stuk nog veel kenmerken van de denieren van zijn vader draagt. De donjon staat daarbij voor de hertogelijke macht die Hendrik I te Maastricht uitoefent. Of de afbeelding een concreet gebouw weergeeft en welk precies is op dit ogenblik nog moeilijk te achterhalen.

Deze bijdrage pretendeert geen definitieve toewijzing te zijn, maar is meer een aanzet voor discussie die tot een definitieve toewijzing kan leiden. Dit munttype verdient immers onze aandacht. Tot slot verdient Theun Oostenbrug dank voor het signaleren van deze munt en de toelating tot publicatie ervan. ■

NOTEN

1. VAN DER CHIJS 1851, 39, plaat III, 3.
2. POST 1999, 76 (3.3.4?) en 77 (3.3.8).

3. J.-L. DENGIS, J. ELSSEN, A. HAECK, P. ILISCH, J. VAN HEESCH, A. VAN HERWIJNEN EN R. VAN LAERE.
4. DE WITTE 1894, 39, pl. II, 17.
5. PERREAU 1845/6, 350; PIOT 1847, 239.
6. HACKENG 2006, 86.

LITERATUUR

P.O. VAN DER CHIJS, *De munten der voormalige herzogdommen van Brabant en Limburg* (Haarlem, 1851).

J. GHYSSENS, *Essai de classement chronologique des monnaies brabançonnaises depuis Godefroid Ier (1096-1140) jusqu'à la duchesse Jeanne (1355-1406)* (Brussel, 1983).

R. HACKENG, *Het middeleeuwse grondbezit van het Sint-Servaaskapittel te Maastricht in de regio Maas-Rijn* (Maastricht, 2006) 86.

P. LUCAS, *Monnaies seigneuriales mosanes* (Walcourt, 1982) 20.1-20.16.

A. PERREAU, 'Recherches sur la ville de Maastricht et ses monnaies', in: *Revue Belge de Numismatique* 2 (1845/6) 350.

C. PIOT, 'Quelques mots sur les premières monnaies des ducs de Brabant', in: *Revue Belge de Numismatique* 3 (1847), 239.

J. POST, *Op zilver gemunt* (Leeuwarden, 1999).

A. DE WITTE, *Histoire monétaire des comptes de Louvain, ducs de Brabant et marquis du Saint Empire Romain I* (Antwerpen, 1894).

MUNTHANDEL G.HENZEN

Grieks * Romeins * Byzantijns * Middeleeuwen * Provinciaal * Koninkrijk tot 1945
Overzee tot 1945 * Buitenlands tot 1945 * Historie- en rekenpenningen * Archeologie

zo maar een paar munten uit ons actuele assortiment....

Vraag onze gratis prijslijst aan ! (verzamelgebied vermelden) **website: www.henzen.org**

Postbus 42 * 3958 ZT Amerongen * ☎ 0343-430564 * fax 0343-430542 * info@henzen.org